

Haber-Yorum

C5+1 Formatının Ardındaki Jeopolitik Hesaplar Nelerdir?

Haber:

3 Eylül'de Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev, Taşkent'te, ABD Senatosu'nun Orta Asya Çalışma Grubu Eş Başkanı Senatör Steve Daines'i kabul etti. Görüşmede stratejik ortaklık, ticari ve yatırım işbirliğinin yanı sıra enerji, hayati öneme sahip madenler, ulaştırma ve lojistik gibi alanlar da ele alındı. Aynı gün Daines, Özbekistan Dışişleri Bakanı Bahtiyor Saidov ile bir araya geldi; zira iki taraf, bölgesel ve uluslararası meseleler hakkında görüş alışverişinde bulunmanın yanı sıra, C5+1 formatı çerçevesinde düzenlenecek etkinliklerin hazırlıkları hakkında da görüşlerini paylaştılar.

Yorum:

Steve Daines'in Taşkent'teki görüşmesini, olağan protokol çerçevesinde yapılan sıradan diplomatik bir diyalog olarak değerlendirmek zordur. Zira ziyaret öncesinde yaptığı açıklamaları ve bölgeye ulaştığı zamanlama, Washington'ın açıkça Orta Asya bölgesindeki daha geniş çıkarlarına işaret etmektedir. Nitekim Daines, Özbekistan'ı stratejik öneme sahip bir ülke olarak nitelendirerek, bakır, uranyum ve diğer hayati minerallerin yanı sıra yatırım, serbest piyasanın geliştirilmesi ile ulaşım ve lojistik ağlarının birbirine bağlanmasının hepsinin ana öncelikler olduğunu belirtmiştir. Bu çıkarlar tek bir noktada bir araya getirildiğinde, Washington'ın bölgeye ilişkin vizyonunun kaynaklara, pazarlara, ulaşım koridorlarına ve stratejik tedarik zincirlerine büyük önem verdiği açığa çıkmaktadır.

2015 yılında başlatılan C5+1 formatı, başlangıçta güvenlik konuları, terörle mücadele, Afganistan meselesi ve bölgesel işbirliğine odaklanmıştı. Ama bugün, bunun ekonomik ve stratejik boyutları giderek daha da güçlenmekte ve ivme kazanmaktadır.

Özellikle dikkat çeken husus, Daines'in bölgeye yaptığı ziyaretin zamanlamasıdır; zira 31 Ağustos'ta Şanghay İşbirliği Örgütü zirvesinin düzenlenmesiyle eş zamanlı olarak Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan liderleriyle paralel görüşmeler gerçekleştirmiştir. ABD bu örgütün üyesi olmamasına rağmen, Rusya, Çin, İran ve Orta Asya ülkelerini kapsayan bu siyasi alanda alınan kararlar, ABD için son derece stratejik bir öneme sahiptir.

Bu nedenle bu görüşmeleri yalnızca C5+1 için bir hazırlık olarak yorumlamak, aceleci bir değerlendirme olur. Zira Şanghay İşbirliği Örgütü zirvesinde şekillenen tutumlar, anlaşmalar ve bölgesel atmosfer konusunda Washington'un siyasi algısını genişletmesi, hatta belirli bilgilere ulaşma olasılığı bile, bu hummalı diplomatik faaliyetin ardındaki saiklerden biri olarak değerlendirilmektedir. Görüşmelerin ve ele alınan konuların sıralanışı, bu sorunun açıkça ortaya atılmasını gerektirmektedir.

Şanghay İşbirliği Örgütü ve C5+1 formatı, benzer hedefleri olan iki varlık değildir; aksine Orta Asya'daki farklı jeopolitik yaklaşımları yansıtmaktadır. Washington açısından bölge ülkelerinin Rusya ve Çin ile olan ilişkileri, ulaşım koridorları, ekonomik kararlar ve çok kutuplu işbirliğinin şekillenmesi, evet bunların hepsi son derece stratejik öneme sahip konulardır.

2025 yılının Kasım ayında Washington'da düzenlenen ilk C5+1 Başkanlar Zirvesi, bu köklü dönüşümü ortaya koymaktadır. Zira zirvede, hayati mineraller, ulaşım, enerji, yapay zekâ, bilgi teknolojileri ve bankacılık ve finans alanlarındaki işbirliği konuları ele alınmıştır. Bu da C5+1'in artık sadece bir diyalog platformu olmadığı, aksine Washington'un bölgedeki ekonomik ve jeopolitik çıkarlarını ilerletmek için temel mekanizmalardan biri haline geldiği anlamına gelmektedir.

Özbekistan açısından ise, kaynaklar ve yatırımlar bu meselenin merkezinde yer almaktadır. Zira Daines'in özellikle bakır ve uranyuma odaklanması ve Amerika'nın hayati öneme sahip madenlerin tedariki ile nakliye ve lojistik hatlarını güvence altına almasını hayati bir mesele olarak görmesi, Özbekistan'ı hammadde kaynağı, ticari pazar ve Orta Asya'nın derinliklerine açılan bir geçiş kapısı olarak gördüğü anlamına gelmektedir.

Buna ek olarak, Özbekistan'ı Hazar Denizi, Güney Kafkasya ve Avrupa'ya bağlayan alternatif nakliye koridorları da bulunmaktadır; zira kaynakların bulunduğu yer son derece önemli bir husus olduğu gibi, bunların ihracatı için izlenecek güzergâh da bundan daha az önemli değildir.

Buna göre meseleyi sadece "yatırımlar akacak" ya da "teknoloji ülkeye girecek" şeklinde değerlendirmek yeterli değildir. Aksine sorulması gereken asıl sorular şunlardır: Doğal kaynakları kim çıkaracak? Bunları kim rafine edecek ve yeniden işleyecek? Peki katma değer nerede kalacak? Stratejik tesislerin kontrolüne kim sahip olacak? Peki ülkenin, bu sermaye karşılığında üstleneceği uzun vadeli yükümlülükler nelerdir? Bu sorular, bizzat yatırımın gerçekleşmesinden çok daha önemli ve hayati niteliktedir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Özbekistan açısından, herhangi bir sömürgeci ülkeyle yakın işbirliği yapmak, hiçbir şekilde halkının çıkarlarına hizmet etmeyecektir! Zira sömürgeci güçler, her zaman en büyük faydayı sağlayanlar olmaya devam edecektir. Buna göre Özbekistan'daki Müslüman halkın, Batılı sömürgeci devletlerin çıkarlarının, yalnızca bir kâr kaynağı ve ucuz iş gücü olarak kalmasına kesinlikle izin vermemesi gerekir!

Meselenin özü, ülkenin kaynaklarının sömürgeci devletlerin çıkarlarına hizmet edecek şekilde satılmasına tamamen son verilmesinde yatmaktadır; zira stratejik ürünlerin onlara düşük fiyatlarla satılması, siyasi ve ekonomik bir intihar mesabesindedir. Halkının çıkarlarını her şeyin önünde tutan özgür ve akıllı başında bir yönetim, asla bu tür kararlar almayacaktır.

Özbekistan'ın servetlerinin, öncelikle Özbekistan halkının ve İslam ümmetinin ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılması ve dış güçlerin stratejik hedeflerini gerçekleştirmek için istismar edilmemesi ya da Gazze ve Batı Şeria gibi kutsal topraklardaki Müslümanlara karşı işlenen katliamlarda kullanılmaması gerekir. Nitekim Allah Tebareke ve Teala şöyle buyurmuştur: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْفُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ** **"Ey iman edenler! Eğer benim yolumda savaşmak ve rızamı kazanmak için çıkmışsanız, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanlara sevgi göstererek, gizli muhabbet besleyerek onları dost edinmeyin."** [Mümteherine 1]

Hizb-ut Tahrir Merkezi Medya Ofisi İçin Yazan

İslam Ebu Halil - Özbekistan